

June 2, 2014

Actoevoerders zijn geen criminele bende

Eva Brems
Serge Gutwirth
Paul De Hert
Patrick Humblet
Dirk Voorhoof

Actievoerders: een criminele bende?

De rechtbank in Dendermonde veroordeelde de aardappelactivisten van Wetteren voor bendeforming. Vijf juristen-hoogleraren wijzen erop dat deze uitspraak een gevaarlijk precedent schiep: ze zette de deur open voor criminalisering van de meest uiteenlopende geweldloze acties.

Wie? De vijf ondertekenaars zijn allen hoogleraar rechten

Wat? Er is een wetswijziging nodig om juridische ontsporingen, zoals rond de aardappelactivisten, te voorkomen.

Morgen verschijnen in Gent elf mensen voor het hof van beroep. De rechtbank van Dendermonde veroordeelde hen in september 2013 omwille van bendeforming en legde voorwaardelijke gevangenisstraffen op van drie tot zes maanden, met daar bovenop ook nog geldboetes en een schadevergoeding. Waren de elf dan criminelen, verenigd in een bende opgezet om zware misdrijven te plegen? Ging het om een drugskartel? Pleegden ze in georganiseerd verband inbraken en diefstal? Beraamden ze terroristische aanslagen? Nee, de elf werden opgepakt tijdens de actie op het proefveld met genetisch gemanipuleerde aardappelen in mei 2012 in Wetteren. Toen werden enkele aardappelplanten uitgetrokken en vervangen door biologische varianten.

De actie deed veel stof opwaaien. Het debat over de wenselijkheid van genetisch gemanipuleerde gewassen in onze landbouw en voedsel en over de relaties tussen de universitaire wereld en het bedrijfsleven is intussen nauwelijks geluwd. Ook de gekozen actievorm was inzet van verhit debat. Volgens sommigen overschreden de actievoerders met het vernielen van de aardappelen de grens van het toelaatbare. Maar de veroordeling omwille van bendeforming bestraft niet het uittrekken van enkele aardappelplanten, of de schade aan de omheining of aan het wetenschappelijk experiment. De uitspraak van de rechtbank gaat veel verder: ze stelt actiegroep buiten de wet en oordeelt daarmee dat iedereen die op één of andere manier bij de actie betrokken was deel uitmaakt van een criminele bende. De rechtbank van Dendermonde schiep daarmee een gevaarlijk precedent: ze zette de deur open voor criminalisering van de meest uiteenlopende geweldloze acties door milieubewegingen, vakbonden, vrouwenbewegingen, mensenrechtenorganisaties of vredesbewegingen. Voor elke actie die zich op de rand van het legale bevindt, hoe klein de eventuele overtreding ook is, maak je kans om beschouwd te worden als lid van een criminele bende. En dus om vervolgd en veroordeeld te worden, ondanks je fundamentele rechten van vrije meningsuiting en vergadering.

Het is overigens niet de eerste keer dat actievoerders vervolgd worden omwille van criminele bendeforming. Eerder diende Electrabel, na een reeks vreedzame acties, klacht in tegen Greenpeace wegens zware misdrijven, bendeforming en aanslagen. De ernst van die aanklachten staat absoluut niet in verhouding tot de ludieke aard van de acties. Greenpeace werd, na jarenlang procederen, weliswaar vrijgesproken, maar de intimidatie die uitgaat van een vervolging omwille van deze zware aanklachten valt niet te onderschatten. Om nog maar te zwijgen van de financiële gevolgen van de juridische procedures.

Wat je verder ook denkt over GGO's, de gevaren of voordelen er van, de plaats die ze al dan niet kunnen hebben in onze landbouw en onze voedselketen, de veroordeling omwille van bendeforming is buiten alle proporties. Ze gooit mensen die opkomen voor het algemeen belang op één hoop met maffiosi die geweldsmisdrijven plegen. Het vonnis verwacht een protestactie met vormen van ernstige geweldpleging en georganiseerde criminaliteit. Of je het nu met de actievoerders eens bent of niet,

tussen hen en criminele bendes bestaat een onmiskenbaar verschil.

Overheden, bedrijven en het openbaar ministerie beantwoorden sociale actie meer en meer met vervolging voor de rechtbank. De ruimte om actie te voeren staat onder druk. Denk maar aan de GAS-boetes waarmee steeds vaker vreedzame acties worden ontmoedigd en bestraft. Nochtans is actievoeren een cruciaal en onmisbaar middel in het arsenaal van sociale bewegingen om onze democratie te blijven voeden en verdiepen. De 'normale' politieke en juridische kanalen volstaan vaak niet om sociale verandering te stimuleren. Ook al zijn fundamentele rechten als vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vergadering in onze grondwet ingeschreven, niet alle stemmen wegen even zwaar door. Veel van de sociale verworvenheden die we vandaag vanzelfsprekend vinden, hebben we te danken aan de acties en de ongehoorzaamheid van mensen die zich verenigden om die veranderingen af te dwingen. Of waren de mensen die staakten en op straat kwamen voor het algemeen stemrecht, vandaag toch een evidentie, ook lid van een criminele bende? Een democratie heeft afwijkende stemmen nodig en moet ook de ruimte vrijwaren om via actie die stem kracht bij te zetten.

Actievoerders behandelen als criminelen is een democratie onwaardig. Het misdrijf 'bendevorming' bestaat om zwaar banditisme aan te pakken. Maar het wordt gebruikt om politieke actiegroepen te criminaliseren. Het hof van beroep heeft nu de kans om de veroordeling van de aardappelactivisten omwille van bendevorming ongedaan maken.

Om juridische ontsporingen zoals die van de correctionele rechtbank van Dendermonde te voorkomen dringt een wetswijziging zich op. Onze kersverse verkozenen dragen de verpletterende verantwoordelijkheid de democratie te versterken en mee de ruimte voor sociale actie te vrijwaren. Een wetswijziging moet de interpretatie van het misdrijf 'bendevorming' inperken zodat het niet langer kan worden toegepast op actiegroepen die opkomen voor rechtmatige belangen. Voor lidmaatschap van criminele en terroristische organisaties bestaat die inperking al. Uit vrees voor politiek misbruik voegde de wetgever toe dat organisaties *"waarvan het feitelijke oogmerk uitsluitend politiek, vakorganisatorisch, menslievend, levensbeschouwelijk of godsdienstig is of die uitsluitend elk ander rechtmatig oogmerk nastreeft"* niet als zulke strafbare organisaties beschouwd mogen worden. De vervolging van actiegroepen op grond van bendevorming toont aan dat zulke inperking noodzakelijk is. Wie de democratie genegen is, kan zich immers niet neerleggen bij de botte criminalisering van wakkere, actieve en gemotiveerde burgers.

Eva Brems (UGent), Paul De Hert (VUB), Serge Gutwirth (VUB), Patrick Humblet (UGent) en Dirk Voorhoof (UGent)